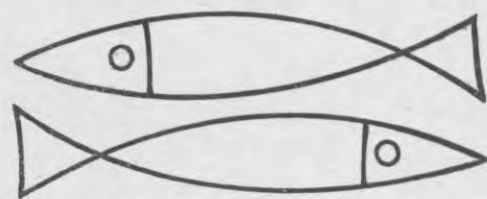

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

Maria's verwondering over Gods barmhartigheid

Nederigen en hoogmoedigen

MARIA LEGT IN HAAR LOFZANG een sterk accent op Gods omzien naar de geringe en Gods afwijzing van de hoogmoedige. Maria heeft begrepen dat dit altijd Gods manier van doen is geweest. Hij helpt de nederige en beschaamt de hoogmoedige. Als Jezus geboren wordt, is heel duidelijk te zien hoe God de nederige, d.i. de mens die zich van God afhankelijk weet en die naar Hem opziet, helpt en de hoogmoedige afwijst.

Het gaat dan niet om het verschil tussen proletariërs en kapitalisten of tussen mensen in de overall en mensen met de witte boord. Het gaat om heel andere dingen. Het gaat over mensen, arm of rijk, die zeggen dat ze God niet nodig hebben: Ze zullen zich wel door het leven slaan. Zonde en schuld... vinden ze maar „antieke” woorden. Vergeving hebben ze niet nodig. Ze redden zichzelf wel. Sommige mensen geven deze mentaliteit ook nog een godsdienstig tintje: ze zullen wel zó leven, dat ze God aan zich verplichten, zodat Hij hen wel zal moeten belonen. Mensen die zo leven zijn de hoogmoedigen. Daar tegenover zijn er de nederigen, mensen die weten van de macht van de zonde, in hun eigen leven en ook in het leven van de hele wereld. Maar zij verwachten de door God beloofde verlossing, de bevrijding van de macht van de zonde. Bij hen is er een hunkering naar Gods genade en vergeving.

Deze grote tegenstelling tussen de mensen, tussen hoogmoedigen en nederigen, heeft Maria, net als Hanne indertijd, gezien. Maria zingt ervan dat, als haar kind geboren zal worden, duidelijker dan ooit gezien zal worden, dat God naar de nederigen omziet.

(Lukas 1:46-55)

Gods belofte wordt heerlijk vervuld

GOD IS TROUW aan zijn beloften aan Abraham en zijn zaad. Daarvan zingt Maria aan het einde van haar lofzang. Het leek er misschien, zo voor het oog, op, dat er niets meer zou komen van vervulling van Gods beloften: de Romeinen waren heer en meester in het beloofde land, de godsdienstige leiders leefden meer bij hun eigen wetjes en regeltjes dan dat ze het volk Gods verbondswaarden voorhielden. Maar God had de Verlosser beloofd en heel de geschiedenis van het volk was er op gericht: de bevrijding uit Egypte, verlossing door richters en koningen, terugkeer uit Babel, het diende ter verwezenlijking van Gods plan: de komst van de Verlosser.

En nu mag Maria in haar lofzang zingen: Nú is het zover. De grote wereld-verlosser zal geboren worden. Datgene, waarnaar eeuwenlang is uitgezien, zal gebeuren. Gods belofte wordt *tóch* heerlijk vervuld. Geen woord van God valt ooit ter aarde.

Wat een troost, ook voor ons vandaag. Want ook aan ons heeft God heerlijke beloften gegeven. O.a. deze dat, hoe het ook in de wereld gaat, het werk van Christus zal blijven doorgaan. Christus is eenmaal op aarde gekomen als vervulling van Gods beloften. En God zal ook zijn beloften, die nu nog niet vervuld zijn, waar maken.

Amen, Gode zij d'eer.

Het gezag van de Heilige Schrift

„Geen canon in de canon”

In het voorafgaande heb ik willen betogen dat de erkenning van het feit dat de Heilige Schrift in haar ontstaan een ontwikkeling heeft doorlopen, niet in mindering komt op haar gezag.

De bijbel leert ons zelf dat zijn boodschap een centrum heeft: *Jezus Christus, gestorven en opgewekt naar de Schriften*.

Dit centrum fungeert niet als een maatstaf, die wij mensen gaan aanleggen om vast te stellen wat nu wel en wat nu niet tot het Woord van God behoort, maar klopt als het levende hart in heel de Schrift. Het is dikwijls voorgekomen, dat wanneer de eenheid van de Schriften niet werd aanvaard en de bijbel werd beschouwd als een losse verzameling van boeken, gezocht werd naar een beheersend principe om uit te maken, wat nu precies als goddelijke boodschap verschole in allerlei mensen-woorden kon worden beschouwd.

Men zocht dan naar een soort „canon” in de bestaande canon, zoals deze door de vroege kerk is aanvaard.

Zelfs Maarten Luther is hieraan niet ontkomen, toen hij de brief van Jacobus uit de canon schrapte, omdat daarin niet de boodschap van de vrije genade in Christus hoorde.

We moeten er ons van bewust zijn, dat wanneer we het gezag en de eenheid van de Schriften aanvaarden, er een aantal vragen op ons af komt, die we niet kunnen ontwijken.

Er doen zich vragen voor als het gaat om de leer b.v. bij de goede werken in de brieven van Paulus en Jacobus; er zijn „tegenstrijdigheden” en moeilijkheden in de uitleg.

De voorbeelden die ds De Jong noemt spreken mij niet zo aan.

Hij citeert een woord van Prediker: „Onder duizend heb ik één mens ontdekt, maar een vrouw heb ik onder deze allen niet ontdekt”.

Ik geef toe dat dit woord niet aanstonds duidelijk is, maar dit is niet zo verwonderlijk, omdat de wijsheid in dit boek hun eigen uitleg nodig hebben.

Uit het thema van Prediker: *Ijdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid*, blijkt dat hij bezig is met vragen naar de zin van het leven en daarin naar de zin van het dienen van God.

Is de stelling dat alles in het leven ijdelheid is juist te noemen?

Aan het eind van het boek blijkt dat Prediker niet klaar is gekomen, want hij heeft geen sluitrede gevonden, maar hij grijpt boven zijn moeiten en vragen uit in het slotwoord: *Vrees God en onderhoud zijn geboden, want dit geldt voor alle mensen*.

Voor het rechte verstaan van de woorden van Prediker moet de inhoud daarvan door het centrum van de Schriften heen.

De Prediker moet a.h.w. met Jezus Christus sterven en opstaan en zo voegt zijn boodschap zich in het geheel van de Schrift, die ons leert dat onze arbeid niet ijdel is in de Here Jezus Christus en die in Romeinen 8 ook spreekt van het zuchten van het schepsel, dat Prediker in zijn tijd hoorde en onder woorden bracht.

Wanneer we zo de sleutel vinden, kan uit het geheel licht vallen op de delen.

Het is niet billijk om, zoals ds De Jong doet, een wat moeilijke tekst uit het geheel te lichten en dan te concluderen tot een smalle rand van onzekerheid.

Van het voorbeeld genoemd uit de brief aan Judas „en haat ook de rok, die van het vlees bevlekt is” kan hetzelfde gezegd worden.

Ik weet evenals coll. De Jong, dat dit één van de teksten is, die in een onzorgvuldig bijbelgebruik een eigen leven is gaan leiden.

We moeten daar niet aan meedoen en daarom niet spreken van een zelfstandig vermaan en daarin dan de suggestie wekken alsof in deze tekst het wat angstvallige standpunt van de zo bekende „zwakken” uit Paulus’ brieven doorklinkt, zoals in het artikel gebeurt.

De kerk leeft niet bij een verzameling bijbelteksten en zelfstandige vermaningen, maar bij het éne Woord van God.

De vermaningen in de brieven ontvangen hun verklaring uit het verband en zo uit het centrum van de Schrift.

Een nieuw argument voert ds De Jong aan, wanneer hij stelt dat hij geen moeite heeft met het *voluit bijbelse karakter* van een *gelovige baptisten-gemeente*, inclusief het omstreden punt van de kinderdoop. Het kost mij geen moeite om Baptist, die de Christus van de

Schriften hebben aangenomen en willen buigen voor zijn woord, te erkennen als broeders en zusters in Hem, maar over het „voluit bijbelse karakter” van zo’n gemeente zou ik toch wel een aantal woorden met hen willen wisselen.

Wanneer ik ervaar op welke wijze men in deze kringen de „schriftuurlijkheid” van de „grote doop” aantoon met de overbekende teksten, zoals: Wie gelooft zal hebben en gedoopt zal zijn... krijg ik de neiging om de vraag te stellen „Hoe leest u de bijbel?”.

Voor centrale waarheden uit de Schrift over Verbond en kerk, heeft men nauwelijks oog, daarom mist men het rechte zicht op de doop van de kinderen en maakt de volwassendoop tot het kenmerk van het ware.

Daarom gaat het mij veel te ver, wanneer ds De Jong in dit verband zegt: niet alles in de Schrift is nu eenmaal duidelijk en hieraan een argument ontleent voor zijn betoog over een zekere relativisering van het gezag van de Schrift, omdat wij Baptisten als mede-christenen aanvaarden.

Het ligt toch wel wat anders, omdat hier geen sprake is van onduidelijkheid in de Schrift over Verbond en Doop, maar van dwaling bij de Baptisten.

Daarom is hier iets anders in geding.

Mensen, ook gelovige mensen, hebben allerlei moeiten om de Schriften recht te verstaan, vanwege weerstanden in het hart en de verduistering van ons verstand en dit veroorzaakt *onzekerheden in het hart van de mens*.

Maar onzekerheid in ons hart en in ons verstand zullen we moeten onderscheiden van onzekerheid in de Schrift.

Wanneer we „bijbelgetrouwe” christenen uit Baptistische kringen en andere groeperingen aanvaarden als mede-gelovigen in Christus, betekent dit niet dat wij ook hun dwalingen aanvaarden, omdat nu eenmaal niet alles duidelijk is in de Schrift.

De onfeilbaarheid van het Woord van God

Ieder die bij zijn studie kennis maakt met de schrift-critiek in zijn uitwerking, zowel ten aanzien van de leer als van de uitleg van de bijbel, die in het overgrote deel van het theologische studiemateriaal overvloedig voorhanden is, zal er begrip voor hebben dat iemand die wil vasthouden aan het gezag van de heilige Schrift dikwijls voor moeilijkheden en vragen komt te staan.

Wanneer ik lees hoe ds De Jong in zijn artikelen over het voorrechtelijk samenleven met de Schrift en met name met de boeken van Mozes omgaat, valt er van enige invloed van de *pentateuch--critiek* niets bij hem te bespeuren.

Lees ik dan nog eens over zijn

Hij doet wat Hij zegt

Betrouwbaar is God, te geloven op zijn Woord, Hij doet wat hij zegt,

het Woord is vlees geworden, vervuld zijn de dromen van Abraham,

Mozes, David, Jesaja, bewaarheid is het visioen van Israël

een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, Vredevorst, Immanuel.

Woord van God, een lichaam in ons midden, een mens van vlees en bloed.

Hij is de zin der geschiedenis, in Hem begint de toekomst, het rijk der gerechtigheid.

Hij stemt ons hoopvol, Hij is de lang verwachte, de droom der profeten.

Hij staat in voor God die doet wat Hij zegt — veelbelovend is Hij.

Hans Bouma

Uit:

Met andere woorden

moeiten met wat Paulus in 1 Kor. 9 schrijft over het dorsende rund, dan heb ik de neiging om te vragen hoe zo’n kleine oneffenheid, die hij meent te constateren, aanleiding kan geven tot een betoog over een rand van onzekerheid aan de Schrift.

Voor alle duidelijkheid citeer ik nog eens het woord van Paulus dat moeilijkheden geeft: *Want in de wet van Mozes staat geschreven: gij zult een dorsende os niet muilbanden. Bemoeit God zich soms met ossen? Of zegt Hij dit in elk geval om onzentwil?*

Ds De Jong geeft eigenlijk zelf al de „oplossing” aan, wanneer hij zijn opponent de woorden in de mond legt: Je moet dit kleine onderdeel, dat misschien iets onduidelijks heeft, gewoon uit het geheel van Paulus’ brieven verklaren. Dan is er geen enkel probleem”.

Maar hij neemt hier toch geen genoegen mee, want hij zegt dat bij de onder ons gangbare exegese niet alleen het onduidelijke uit het duidelijke wordt verklaard, maar dat daarnaast het kromme ook wel gewoon recht gepraat wordt en noemt dit een *uitvloeijsel van de leer van de onfeilbaarheid van de bijbel*. Uit liefde dekt men de onvolkomenheden toe, zo serieus dat men niet eens geloofde dat ze er waren.

Het zal gehoord dit betoog niet helpen, wanneer ik verwijs naar diverse commentaren, of naar een publicatie van K. Schilder, waarin men met het verstaan van dit woord van Paulus nauwelijks moeite heeft. Wel moet ik zeggen dat hier een *ongelukkig voorbeeld* is gekozen om aan te tonen dat het kromme wordt recht gepraat.

Daarom laat ik het dorsende rund nu maar verder met rust om te zoeken naar de *schrift-opvatting* die achter deze vragen ligt.

In het artikel op pag. 276 van Opbouw lees ik de vraag: zitten we wel goed met een strak *juridisch vastgestelde* leer van de onfeilbaarheid van de H. Schrift.

In dit verband wordt gesproken van een *oneigenlijk bijbelgebruik*, waarin makkelijk veroordelingen worden uitgesproken over zaken als homofilie, abortus e.d., vaak langs de weg van klakkeloze, onzorgvuldige uitleg.

In dit oneigenlijk gebruik zou de Schrift fungeren als een alles perfect regelend wetboek en als rechter in alle geschillen.

Ds De Jong maakt het ons niet makkelijk door zoveel overhoop te halen.

We treffen in onze dagen inderdaad heel vaak een oneigenlijk bijbelgebruik aan waarin voor en tegenstanders in actuele problemen elkaar met bijbelteksten om de oren slaan en er heel *oppervlakkige conclusies* uit schriftplaatsen worden getrokken.

Dit oneigenlijk schriftgebruik vinden we in onze dagen niet alleen aan de rechterzijde bij de behoudenden, maar evenzeer aan de linkerzijde bij hen die zich als progressief aandienen.

Een verkeerd hanteren van de Schrift, mag ons er niet van weerhouden bij het licht van de Schriften in zorgvuldige afweging een antwoord te zoeken op de vragen van de dag.

De zaak, die in dit alles in geding is, kunnen we aangeven met de vraag wat te verstaan is onder de *onfeilbaarheid* van de Heilige Schrift.

Hier liggen allerlei misverstanden, zowel bij hen die opkomen voor de onfeilbaarheid als bij anderen, die met bezwaren komen.

In onze *Nederlandse Geloofsbelijdenis* lezen we in art. 7: „Wij geloven, dat deze heilige Schrifture de wil van God volkomen vervat is dat al hetgeen de mens schuldig is te geloven om zalig te worden daarin genoegzaam geleerd wordt.” Wanneer er gesproken wordt over de onfeilbaarheid van de Schrift, moeten we er voor waken, dat die *geen eigen leven gaat leiden*, maar bepaald wordt door het doel waartoe God ons Zijn Woord gegeven heeft.

Het is in strijd met dit doel: *het heil en het behoud van de mensen*, wanneer we een wat ds De Jong noemt *juridisch vastgestelde leer van onfeilbaarheid op de Schrift* zouden toepassen.

MARIA

*Een jonge vrouw, heel dicht bij God
oetmoedig wachtend op Zijn tijd,
overgegeven aan Zijn wil...
de engel heeft haar voorbereid.*

*Want God herstelde Eva's eer,
en wat Hij Adam heeft beloofd
dat geeft Hij in Zijn Zoon nu aan
Maria, en zij heeft geloofd.*

*Zij draagt Gods Zoon de wereld in,
een kind van smart, een kind van spot.
Nòg weet ze van Zijn lijden niet,*

Ytje Eenkhoorn maar zij is dicht bij God...

De Schrift heeft haar *eigen* onfeilbaarheid of betrouwbaarheid, die niet wordt afgemeten naar juridische maatstaven van mensen, maar bepaald wordt door de Heilige Geest, Die ons in alle waarheid leidt.

Wie de Schriften aanvaardt en daarbij leeft, komt niet verkeerd uit, want hij vindt daarbij de weg naar het heil in Christus, want de Schrift faalt niet. De Schrift is ons gegeven om ons de weg terug naar God door Jezus Christus te leren, daarin is zij de Waarheid Gods.

De heilige Schrift is *geen handboek* voor theologen, waarin op wetenschappelijke wijze in menselijk volmaakte betogen ons een leer wordt gegeven.

De Schrift is het levende woord, daarin spreekt de Here tot zijn volk in een verstaanbare, levende taal in de werkelijkheid waarin wij staan en zij is een licht op ons pad en een lamp voor onze voet op weg naar de volmaking van het rijk.

Wanneer we *wetenschappelijke maatstaven* gaan aanleggen zullen we wel eens op onvolkomenheden stuiten b.v. in verhandelingen van de apostel Paulus, maar die onvolkomenheden maken geen inbreuk op de volkomenheid van de Schrift in haar totaal eigen strekking.

Meermalen is de *strekking of gerichtheid* van de bijbel uit het oog verloren en heeft men van de bijbel een soort handboek gemaakt.

Zo wordt er in de bijbel veel geschiedenis verhaald, er wordt gesproken over mensen, over dieren en planten, maar wanneer iemand de Schrift gaat hanteren als een onfeilbaar handboek voor de geschiedenis of voor de kennis van dieren en planten, dan wel voor de kennis van de mens, *wordt de Schrift overvraagd*, want daarvoor is zij ons niet gegeven.

De Schrift is daarom wel een *tendenz-boek* genoemd d.w.z. dat al wat ons wordt verhaald ondergeschikt is aan de strekking van het

boek: de boodschap van het heil en de zaligheid tot eer van God. De Schrift spreekt over *mens en wereld in verhouding tot God*.

Uit het schrijven van ds De Jong krijg ik de indruk dat hij onder de onfeilbaarheid van de Schrift verstaat dat er geen enkele oneffenheid of onvolkomenheid in wat ons wordt verhaald en geleerd kan worden aangewezen.

Dit kan zijn moeite verklaren met het woord van Paulus over de dorsende os, wanneer de apostel in een levend gesprek met de gemeente uitroept: Bemoeit God zich soms met ossen. Ds De Jong meent hier een fout bij Paulus te bespeuren, want de bijbel leert duidelijk dat

de dieren God ter harte gaan. Hij vermoedt zelfs dat Paulus als stadsmens te weinig van ossen wist. In het geheel van Paulus betoog in het betreffende schriftgedeelte stoor mij de mogelijk wat oratorische vraag van de apostel helemaal niet.

In wat ds De Jong schrijft bespeur ik een zeker *perfectionisme*, waarin alles recht in het gelid moet staan, wil de Schrift inderdaad onfeilbaar zijn.

De onfeilbaarheid van de Schrift is niet die van een notariële acte of een strak juridisch vastgesteld wetboek.

Het heeft de Here onze God behaagd de Schriften ons te geven door de hand van mensen, die door de Geest geleid het Woord van God ons hebben doorgegeven en de betrouwbaarheid en onfeilbaarheid daarvan zijn niet naar de maatstaven van deze wereld, maar hebben een totaal eigen aard.

We moeten in de verwarring van onze dagen ons niet van de wijs laten brengen door caricaturen, die anderen geven van wat ons belijden zegt over het gezag en de volkomenheid van de Schrift.

Komen we dan, zoals ds De Jong in zijn exegetische arbeid, in een *isolement* te staan, laat het woord van Paulus ons troosten: Doch een ongeestelijk mens aanvaardt niet hetgeen van de Geest Gods is, want het is hem dwaasheid en hij kan het niet verstaan, omdat het slechts geestelijk te beoordelen is! 1 Kor. 2:15.

In een slot-artikel hoop ik nog enkele opmerkingen te plaatsen en ook iets te zeggen over reacties op het schrijven van ds De Jong.

BETH- LE- HEM

*O Bethlehem, hoe klein zijt gij,
maar in Gods ogen groot:
uit u komt voort die eenmaal
overwinnen zal de dood.*

*Op U, o Here Jezus, heeft
uw volk zo lang gewacht;
nu is Gods Zoon, Maria's kind,
geboren deze nacht.*

*Gods liefde, zo onpeilbaar diep
ons in dit kind getoond,
dat nu ons leven leven gaat
en op de aarde woont.*

*Die onze zonden aan het kruis
zal boeten met zijn pijn,
opdat wij nimmermeer van God
verlaten zouden zijn.*

*Straks komt Hij terug, maakt alles nieuw,
woont bij ons voor altijd
en ons verdeelde hart maakt Hij
geheel Hem toegewijd.*

(Wijs: lied 446)

Ytje Eenkhoorn

D. W. L. Milo — Dalmally

Laten wij dan naar Bethlehem gaan

Het was Kerstfeest 1946. In Nunspeet ging ds G. Visse van Kampen voor, in het Zaalte van Krol; datzelfde zaaltje, dat eens door prof. Schilder in de kolommen van De Reformatie werd aangedragen, met zijn „salpetermuren”. Het was een uiterst sober gezelschap, elf zielen, dat naar ds Visse kwam luisteren. Een ambtsdrager was ziek, een was uit en de derde ging elders voor. Zodat de organist maar een broeder vroeg om te collecteren en aan ds Visse voorstelde te beginnen, aangezien we „compleet” waren . . .

Ds Visse zei in zijn inleiding ongeveer het volgende. „Als we vandaag gehoor zouden willen geven aan de romantische kreet: „komt, laten wij dan naar Bethlehem gaan”, zouden we niets dan moeilijkheden tegenkomen. We zouden de deviezen voor een buitenlandse reis niet krijgen, we zouden geen passage vinden, we zouden niet in Israël worden toegelaten en als we er toch aankwamen . . . zouden we van het Bethlehem van onze Heiland niets meer aantreffen, niets van de stal, niets van de kribbe, niets van de herders, niets van de engelen. Daarom zijn we hier in dit zaaltje beter uit dan ginds in Bethlehem. Laten we maar eens luisteren naar wat de evangelisten ons voor waarheid hebben overgeleverd”.

Ja, zo zei hij het. En al vormde deze inleiding een goede tegenstelling tot zijn kostelijke kerstevangelie — die inleiding nam ook de laatste romantiek van het kerstfeest af. Dat was (toen) misschien niet kwaad.

Maar nu een reis naar Israël wel mogelijk is geworden, de toegang tot Bethlehem voor ieder open staat en de gelovige met de bijbel in de hand talloze gegevens en situaties aantreft, die de omstandigheden van het jaar nul duidelijk maken, is de opwekking „laten wij dan naar Bethlehem gaan” vandaag toch bruikbaar geworden. Niet uit romantische overwegingen. Wel om met eigen ogen een extra dimensie aan bijbelkennis en geloof te ontvangen.

—o—

Het stadje Bethlehem ligt zeven kilometer ten Zuiden van Jerusalem, 777 meter boven zeeniveau, telt vandaag 7000 inwoners en bestaat nog steeds van landbouw en veeteelt. En van souvenirs natuurlijk. De naam betekent „broodhuis” en slaat op de vruchtbare velden en weiden, vlak naast de woestijn van Judea. Het hoort bij de stam van Juda, maar bij de toedeling van land en steden is in onze vertaling Bethlehem uitgevallen ¹⁾; de Griekse vertaling noemt het echter wel.

Rondom Bethlehem liggen nog altijd de velden van Efratha; als in de dagen van Jacob ²⁾, die hier zijn beminde Rachel moest begraven, na de geboorte van Benjamin. Als in de dagen van Elimelech en Naomi ³⁾, die er een erfdeel der vaders bezaten. Als in de dagen van Ruth, die er de aren op Boaz' velden mocht verzamelen ⁴⁾. Als in de dagen waarin David als jongen buiten speelde en de kudde van zijn vader weidde ⁵⁾. Als in de dagen van de herders en de engelen, uit Lucas' evangelie.

Dat onze Heer in Bethlehem geboren zou worden stond, door Goddelijke inspiratie, al bij Micha vast ⁶⁾. Ook in Jezus' dagen was deze profetie bekend, zo bij meesters als leerlingen ⁷⁾. Hoewel Rehabeam er een vesting van maakte ⁸⁾ bleef het een klein stedeke. Na de ballingschap meldden zich slechts 123 erfgeërechtigden aan, om Efratha's velden in bezit te nemen ⁹⁾. Maar ze zouden de voorouders van Gods zoon leveren.

In die velden rond Bethlehem zijn nog altijd grotten, die de eeuwen door gebruikt zijn als bergplaatsen voor vee en oogst. U kunt zo'n grot bezichtigen, wij hebben het ook gedaan. Je kreeg een indruk van een natuurlijk onderkomen, veilig tegen koude en roofwild, rustig en afgezonderd. De aanwezigheid van vee en herders wijst op het vroege voorjaar, na de regentijd, als het gras plotseling welig uitspruit. De Heiland is dan ook niet „tegen het nieuwe jaar” geboren.

Er is een overlevering die zegt, dat het Kind Jezus in zo'n grot geboren is. En dat kan waar zijn. De overlevering liegt er bij belangrijke historische plaatsen meestal niet om. Al in de eerste eeuw na Christus' geboorte werd die grot aangewezen en bezocht door pelgrims. Ook het apocriefe evangelie van Jacobus spreekt van een grot. Een Armenisch Mattheushandschrift (weliswaar is de laatste copy van 887) zegt dat de ster bleef

staan „boven de grot”. Justinianus de Martelaar, in 105 n.C. te Sichem geboren, wist de spelonk aan te wijzen, waar Jezus ter wereld was gekomen. Hij refereerde zelfs aan Jesaja ¹⁰⁾ die van de Rechtvaardige geschreven had: hij zal wonen op hoogten, in rotsvestingen, zeker van zijn brood, verzekerd van water; en u denkt aan de stad op twee heuvels gebouwd, 777 meter boven de zee, broodstad geheten, bij de „bornput van Bethlehem”, waar David als jongen het lekkere water had gedronken ¹¹⁾. Nu, de grot is er nog, een rotsvesting, een sterke burcht, zoals David een spelonk noemde.

Er zijn nog meer aanwijzingen. Origenes (185-254) zag in de grot het bewijs van de authenticiteit van de bijbel. Helena, de moeder van de eerste christen-keizer, heeft in 324 de heilige plaatsen door helderziende dromen kunnen aanwijzen. Haar zoon Constantijn de Grote heeft in 330 een basiliek boven de geboortegrot gebouwd, op aanwijzing van zijn moeder. En lach niet te gauw om die helderziendheid: de kerkvader Ambrosius nam in 395 Helena serieus. Trouwens de recente opgravingen hebben Helena slag op slag in het gelijk gesteld.

De sterkste aanwijzing komt van de romeinse keizer Hadrianus. Die heeft stelselmatig getracht de christelijke „heilige plaatsen” te vernielen door er heidense tempels op te bouwen. We kunnen hem dankbaar zijn, want in het jaar 130 bouwde hij boven de geboortegrot een heidens monument. Zo markeerde hij ontwijfelbaar de juiste plaats, dezelfde die door Helena en Constantijn werd aanvaard.

Die basiliek van Constantijn is intussen het enige kerkgebouw uit de oudheid, dat de verwoestingen overleefde. Door een misverstand (men zag het nu nog aanwezige mozaïek van de „wijzen uit het Oosten” aan voor een Perzisch gezantschap!) hebben de Moren dit gebouw niet verwoest. En als u ooit de kans krijgt deze oudste kerk binnen te gaan, vergeet niet diep uw hoofd te buigen. Niet alleen omdat u heilige grond betreedt, maar omdat de bovenste helft van de ingang is dichtgemetseld, teneinde ruiters te weren . . .

H. Langerak — Utrecht

Verhalende poëzie

Van de bekende schrijfster, Annie Sanders, op wier naam zo'n 15 romans en 25 kinderboeken staan, is een gedichtenbundel verschenen. De titel luidt: Voor zieken en gezonden.

Zelf zegt ze ervan in het slotwoord: „Ik ben me ervan bewust dat dit bundeltje gedichten geen „kunst met een grote K” is, zoals men dat weleens zegt. Toch bezwaart die gedachte me niet. Het gaat hier namelijk niet om de kunst; alleen maar om de boodschap, die ik er in heb willen leggen voor de zieken, voor hen die met zieken omgaan, maar — zoals u uit sommige stukjes gebleken zal zijn — ook voor mensen die het op andere manieren moeilijk hebben.”

Ja, kunst met een grote K, wat is dat precies?

Ik denk dat niemand dat zeggen kan. Wat de één bewondert, kan de ander waardeloos vinden.

Als je de tegenstrijdige oordelen beluistert over de moderne schilderkunst, of over de muziek van de laatste jaren, dan ontdek je dat wel.

Met de kunst van het woord ligt dat nog veel ingewikkelder. Het is daar niet alleen de wijze waarop er iets wordt gezegd, maar, ook en vooral, wat er te beluisteren valt.

Vandaar dat ik die vraag maar laat rusten.

Ik vind „Voor zieken en gezonden” een héél fijn boekje. Het bevat verhalende poëzie.

De bundel bestaat uit twee gedeeltes, t.w. de mediterende gedichten, en die over menselijke situaties.

Laat ik er eerst één uit de eerste serie doorgeven.

Er is dus weinig tegen in te brengen, om de plaats van Jezus' geboorte onder de huidige Geboortekerk te zoeken. De grot is natuurlijk geheel veranderd. Om een basiliek op te richten moesten er machtige fundamente worden gebouwd, het gewelf van de grot moest opnieuw gemaakt worden in metselsteen, de grot werd vergroot tot rechte maten: 12.30 bij 3.15 meter oppervlakte, 3 meter hoogte. Dat is geen natuurlijke grot meer. Wel is er nog een lager deel (waarin vee werd gestald) en een hoger deel, verblijfplaats voor mensen; precies zoals primitieve Saksische behuizingen dat hadden! Zelfs is er een kleine extra nis, die als geboortenis wordt gezien. Een zilveren ster is in de grond gemetseld met de tekst: hier is Jezus Christus geboren uit de maagd Maria.

—o—

Jozef heeft, als zijn voorvader David, als jongen gespeeld rond Bethlehem. Hij kende alle grotten. En toen hij met zijn bruid Maria nog maar even voor Bethlehem was — zegt het apocriefe evangelie van Jacobus — overvielen Maria de eerste weeën. Waarop Jozef haar van de ezel tilde en de nabijgelegen grot binnendroeg. Daar bracht ze haar Eersteling ter wereld, wond Hem in doeken en legde Hem in een voerbak.

Wanneer vandaag een Bedoeïnevrouw een kindje ter wereld brengt, spreken de getuigen tegen de buitenwachtende echtgenoot: wij verkondigen u een vreugdevolle boodschap, heden is u een kind geboren! En u begrijpt dat de herders, die deze boodschap van engelen vernamen, overeenkomstig de nog steeds bestaande gewoonte naar de aangeduide plaats zijn gelopen, om hun gelukwensen aan te bieden.

Over het eigendomsrecht van de geboortegrot is een oorlog gevoerd¹²⁾. De vrede op aarde moet nog komen. En eigenlijk had ds Visee wel gelijk: zalig wie geloven zonder gezien te hebben.

1) Jozua 15 : 59, 60 — 2) Gen. 35 : 19; 48 : 7 — 3) Ruth 1 : 1 — 4) Ruth 2 : 8 — 5) 1 Sam. 16; 1 Sam. 20 : 6; Luc. 2 : 4 — 6) Micha 5 : 1 — 7) Matt. 2 : 3-8 en Joh. 7 : 42 — 8) 2 Kron. 16 : 5 — 9) Ezra 2 : 21 — 10) Jes. 33 : 16 — 11) 2 Sam. 23 : 15-17 — 12) De Krimoorlog, 1853-1856.

Als je niet bidden kunt

*Ze komen gedrieën terug van het feest
de vader, de moeder, het meisje.
Het kind was aanvank'lijk nog vrolijk en druk,
ze huppelde en zong een wijsje.
Maar nu loopt ze langzamer. Nu wordt ze stil,
en doet ze niet anders dan gapen.
Het is ook geen wonder. 't Is ver over tijd.
Ze had al een poos moeten slapen.*

*De man neemt zijn dochttertje maar op de arm.
Dat gaat wel, 't is nog maar een eindje.
Dan komt er opeensmaal, totaal onverwacht,
een vraag uit de mond van het kleintje.
„Zeg va, onze juffrouw las gisteren voor
van 't schaap, dat liep weg van zijn herder!”
Ze moet even denken, haar hoofd wordt zo zwaar.
Maar na een minuut gaat ze verder.*

*„Juf las: zo draagt Jezus ons nu allemaal.
Nee, wacht dat is fout. Ze zei: allen.
Maar, als Hij er zoveel gelijk dragen moet,
laat Hij er dan nooit eentje vallen?”*

*De ouders zien liefdevol neer op hun kind
en daarna beschaamd naar elkander.
De één peilt, hoewel er geen woord wordt gezegd,
in één moment 't hart van de ander.*

*Zij hebben zo dikwijls hetzelfde gedacht,
al was het in andere termen.
„Trekt God Zich het leed van Zijn kind'ren niet aan?
Hoort Hij de verdrukten niet kermen?”
Nu vragen hun zielen: „o Heiland vergeef
wij twijfelden aan Uw erbarmen!”
„Nee kind!” zegt de vader. „De Herder is sterk.
Elk schaapje ligt vast in Zijn armen!”*

Dit gedicht typeert, naar mijn mening, het hele boekje. Het is, zoals ge-

zegd, uit het deel van de mediterende gedichten. Maar 't gaat wel uit van een menselijke situatie.

Hier is een gedicht uit het tweede deel:

Ontslagen gevangene

*Hij gaat de straten door, suf en verwezen,
als iemand die niet weet hoe hij het heeft.
Hij heeft de laatste jaren zo besloten,
zo ver van al dat stadsgewoel geleefd.
Hij zat te werken aan de grote tafel,
waar men hem 's morgens vroeg zijn dagtaak gaf.
En 's avonds werd hij daar weer van ontheven.
Zo droeg hij vier jaar zijn gerechte straf.*

*Zo ging hij door de altijd eend're dagen,
berustend, machinaal, als levend dood.
Maar deze morgen werd hij vrij gelaten.
Hij hoorde hoe de zware poort zich sloot.
Nu is hij eindelijk op vrije voeten.
Hij mag voortaan zijn eigen weg weer gaan.
Doch zijn verstand moet dat nog eerst verwerken.
Hij kan dat plotseling geluk niet aan.*

*Rondom hem is het volle, drukke leven.
De auto's snorren hem gehaast voorbij.
De zon schijnt vrolijk in zijn doffe ogen,
alsof ze maant: „Toe leef nu! Je bent vrij.”
Maar hij loopt als verdwaasd zijn hoofd te schudden,
net of hij met die vrijheid niets kan doen.
Gewend aan jarenlange discipline,
beleeft hij dit als in een visioen.*

*Dan legt een arm zich zachtjes om zijn schouders,
en ziet hij een gezicht, vertrouwd en goed.
Dat breekt de onnatuurlijke verdoving.
Het is zijn vrouw! Ze komt hem tegemoet!
Ze kust hem op de pas geschoren wangen.
„Ik ben zo dankbaar!” zegt ze aangedaan.
„God wil met jou, met ons opnieuw beginnen.
Wees blij, kom laat ons naar de kind'ren gaan.”*

U bemerkt het. Ook deze menselijke situatie wordt niet doorgegeven zonder het meditatieve karakter dat heel het boekje bepaalt. Graag zou ik nog wat door willen geven, maar verhalende gedichten zijn, vanzelfsprekend, nooit zó kort, dus moet het er bij één blijven.

Hij laat ons niet vallen

*Er zijn momenten dat je niet kunt bidden,
je leed niet uit kunt zeggen aan Gods Hart.
Daarvoor is in zo'n uur de pijn te hevig,
word je te zeer geprangd door lichaamssmart.
Je hebt dan met de beste wil geen woorden,
geen kreet zelfs, die aan 't lijden uiting geeft.
Je kunt het dan onmoog'lijk formuleren,
wat er aan strijd en moeite in je leeft.*

*Beschuldig dan jezelf maar niet van leegte,
van onverschilligheid en ongeloof.
God houdt Zich, in Zijn grondeloze liefde,
ook voor d'onuitgesproken klacht niet doof.
Hij is je Schepper, maar toch ook je Vader!
Hij kent Zijn kind, Hij laat je niet alleen.
Als er geen woord is om je nood te klagen,
wees dan maar stil. Hij draagt je er doorheen.*

Als ik u tenslotte nog doorgeef, dat de dichteres vanaf haar geboorte (1921) blind is, dan behoeft ik niet veel meer te zeggen. Deze heel fijne bundel is een uitgave van Kok, Kampen.

Lily Geertsema — Amstelveen

Gods kerstbestand

Lucas 2 : 1-20

Mattheüs 2 : 1-12

De evangelisten Mattheüs en Lucas beschrijven elk op hun eigen manier de gebeurtenissen rondom de geboorte van Christus. Mattheüs, met zijn Joodse achtergrond, geeft ze een plaats in de ontwikkelingslijn van het geloof der vaders, verwijst daarom naar de profeten Jesaja en Micha en plaatst in feite het gebeuren in een eschatologisch perspectief. Lucas de tot geloof gekomen arts en medewerker van Paulus, met zijn sterke voorkeur voor de arme en verdrukten, legt meer de nadruk op de betekenis van het gebeuren in algemeen menselijke zin. Zo beschrijft Mattheüs het verhaal van de geboorte (waarin de aankondiging is verwerkt) en de wijzen en Lucas dat van de aankondiging, de geboorte en de herders. De onvolledigheid van beide verhalen op zich en de parallelle structuur van het verhaalgebeuren in de verhaaldelen over de wijzen en de herders, wijzen erop dat we met één verhaal te maken hebben. Daarom is het verantwoord de onderdelen tot een geheel samen te voegen. Het eigenlijke verhaal verkrijgt zo een driedelige structuur: 1. geboorte en aankondiging (Lucas beschrijft deze het indringendst, daarom is zijn versie voor onderdeel 1. gekozen); 2. de herders; 3. de wijzen.

1. Geboorte en aankondiging

Het begin van het verhaal is overbekend: keizer Augustus verordent de registratie van de inwoners van het Romeinse Imperium. Dit betekende niet het bevel tot een volkstelling, maar was bedoeld om de inkomsten van de bevolking te taxeren teneinde de grootte van de belastingaanslag te kunnen vaststellen. De naam van de man werd in de officiële belastingregisters ingeschreven, met daarbij de vrouw, het aantal kinderen, het grondbezit en de eventuele andere eigendommen. In de praktijk kwam het erop neer dat iedere burger ongeveer de helft van zijn inkomen aan belasting moest opbrengen. Om de veertien jaar vond meestal zo'n inschrijving plaats, vermoedelijk niet in de stad der voorvaders, dit zou een chaotische toestand hebben veroorzaakt, maar in de vaste woonplaats.

Deze inschrijving zal mee de oorzaak zijn geweest dat Jozef en Maria naar Bethlehem zijn gegaan. Moderne uitleggers zijn van mening dat Jozef in Bethlehem woonde en tijdelijk werkte in Nazareth, niet als timmerman, maar als metselaar. Hout was zeldzaam in die tijd en werd nauwelijks meer gebruikt voor de bouw van paleizen en woonhuizen. Bovendien ontleent Jezus veel beelden aan de arbeid van de metselaar en niet aan het werk van de timmerman: de hoeksteen, de steen des aanstoots, een huis dat op zand is gebouwd etc.

Voor de betekenis van het verhaal is slechts van belang dat God hier een menselijke verordening volledig naar Zijn hand zet, en op ironische wijze het bevel van Augustus, die als god en heiland door de Romeinen werd vereerd, gebruikt om de eeuwenoude profetie over de geboorteplaats van de Messias in vervulling te doen gaan. De verhevene tegen wil en dank in dienst van de Verhevene.

Na een tocht van 170 km door „de hitte des daags”, het was vermoedelijk voorjaar tijdens Christus' geboorte en geen winter, zoals de traditie ervan heeft gemaakt, — onze kerstviering is samengevallen met het heidense feest van de geboorte van het licht op 21 en 22 december — bereiken Jozef en Maria Bethlehem, de Davidsstad. Ze vinden onderdak in het gedeelte van een woonhuis waar 's winters het vee wordt ondergebracht. De eeuwendikke zoet-sentimentele kitschlaag die de Westerse cultuur over het geboorteverhaal heeft aangebracht is nauwelijks nog te verwijderen. De woonhuizen van de burgerbevolking bestonden in die tijd meestal uit één ruimte, begrensd door vier stenen muren, waarboven een gewelfd stenen dak. Mens en vee leefden in dezelfde ruimte, het vee soms in een afgeschermd gedeelte. In zo'n voor het vee bestemd deel vonden Jozef en Maria een onderdak. Meer de nuchtere werkelijkheid, dan de sfeervolle kerststal met de os en de ezel.

Dan volgt het prachtige, sobere verhaal van Christus' geboorte, waarin Maria naar voren komt op dezelfde evenwichtige, ingehouden wijze als in het annuciatieverhaal.

Toen, negen maanden geleden, had ze geantwoord op de boodschap van de engel Gabriël met de ontroerend oprechte, kalme, directe woorden: Hoe kan dat, ik heb immers geen intieme relatie met een man? Het lijkt wel of de engel was voorbereid op deze vraag, zo rechtstreeks geeft hij antwoord. En dan is er die bevrijdende, aangrijpende geloofsbelijdenis van Maria — misschien heeft de hemel op dit moment van geweldige spanning wel de adem ingehouden — haar onvoorwaardelijk ja en amen, haar volledige bereidheid tot de dienst des Heren. Dit zijn niet het optreden en de woorden van een eenvoudig volksmeisje, maar van een waardige nakomeling van koning David.

Deze zelfde houding en beslistheid in gebaren zien we in het geboorteverhaal. Maria zelf zal bepaald hebben dat de krib dienst moest doen als wieg. Waar haal je in zo'n situatie zo gauw een wieg vandaan? Zelf ook wikkelt ze het Kind in doeken en legt Het in de krib. Materiële geringheid spreekt wel uit het verhaal, maar Maria's houding wordt er niet door bepaald.

2. De herders

Ditzelfde geldt m.m. voor de herders, die alleen door Lucas worden beschreven. Hun doen en laten lijkt zelfs opvallend veel op dat van de wijzen, over wie Mattheüs vertelt.

Het woord herder roept in het verband van de tekst verscheidene associaties op: David de herderskoning, Christus de ware herder der schapen, herders horen bij een stal, herders zijn volgens de Joodse traditie sociale outcasts en juist naar deze mensen gaat Christus' belangstelling uit.

Voor al op dit laatste legt de traditionele uitleg de nadruk. Wat evenwel vooral opvalt in het gedrag van de herders is hun grote openheid en onbevangenheid t.a.v. het gebeuren en daardoor hun sterke betrokkenheid. Herders staan dicht bij de natuur, schrikken niet van een plotselinge windhuiver in de bladeren of van de grillige bewegingen van een vreemd-vormige schaduw. Ze staan meer open voor wat op hen afkomt, hun natuurlijk gevoelsleven is minder dichtgeslibd dan dat van de cultuurmensen.

Plotseling gaat de hemel open, alsof reeds het nieuwe Jeruzalem neerdaalt (Openb. 21) en wordt Gods heerlijkheid zichtbaar op aarde. Bij dit gebeuren kan de mens slechts eerbiedig luisteren en ontvangen. De hemel komt naar de aarde toe en Gods boodschappers procla-

Gods Zoon is gekomen

*Gods zoon is gekomen
om bij ons te wonen
als armste der armen
uit eeuwig erbarmen,
om ons te bevrijden
van zonde en lijden.*

*Hij komt ook nog heden,
vol liefde en vrede,
om ons hart te wenden
van angst en ellende,
van dwaasheid en leugen
tot waarheid en vreugde.*

*Wie naar Hem wil horen
wordt wedergeboren
ten eeuwigen leven.
Zijn schuld is vergeven.
Hij heeft niets te vrezen
voor nu en na dezen.*

*Allen die geloven
vinden opgetogen
zijn verborgen sporen
in 't woord dat zij horen.
Het brood dat zij breken
is een levensteken.*

*Eens zal Hij verschijnen
en Hij zal de zijnen,
in eeuwige paleizen
zeer wonderbaar spijzen.
Dan viëren wij Pasen.
Ja, Heere kom haastig!*

Johann Horn,
overl. 1547

Vertaling: Jan Wit

meren een nieuwe tijd: Gods Vredesrijk wordt gevestigd, op de pijlers van de eer van God en de vrede voor de mens. De hemelse blijdschap over het gebeuren straalt af op de herders en tilt ze veruit boven de alledaagsheid van hun bestaan en maakt ze tot de eerste evangelieverkondigers van de nieuwe tijd.

Een sterk verlangen drijft de herders naar het Kind en nadat ze Het gezien hebben geven ze uiting aan hun blijdschap door het overal rond te vertellen. Waarbij hun vreugde vooral gericht is op de eer van God. Maria heeft intensief naar de herders geluisterd — weer zo'n treffende, rake tekening van Maria — en als ze zijn weggegaan, overweegt en overdenkt ze steeds opnieuw de gebeurtenissen van die dag in haar hart.

3. De wijzen

De structuur van het verhaalgebeuren die we in het verhaal over de herders aantreffen, is ook hier aanwezig: een teken van de hemel, enkele personen begrijpen het teken, ze ondernemen een tocht, vinden het Christuskind, aanbidden Het, keren terug naar de vertrekplaats.

Sommige uitleggers zijn zelfs van mening dat het verhaaldeel over Herodes en de Joden later is ingevoegd. Meer voor de hand liggend is dat Mattheüs indirect vanuit de overlevering met deze geschiedenis de juistheid van de in-

*Het lam
van God was bijna
door hen
verslonden*

*Er waren
leeuwen en beren
op de weg
naar Bethlehem*

*Het staat
dan nu ook wel
maar
als geslacht*

Koos Veejkind

terpretatie van het hemelteken heeft willen aantonen. De overpriesters en schriftgeleerden wijzen Bethlehem aan als geboorteplaats van de Messias en bevestigen daarmee indirect de juistheid van de interpretatie van de ster door de wijzen.

Sterrenverering was een bekend verschijnsel in die tijd en als afgoderij verboden in Israël. (Amos 5 : 25, 26; Hand. 7 : 42 v.v.; Gal. 4 : 9 v.v.).

Aan de andere kant waren de sterren het symbool van Gods heerlijkheid (Ps. 19 : 1) en had Bileam (Num. 24 : 17) over de Messias als de ster uit Jakob geprofeteerd. Mattheüs verhaalt in hfdst. 24 : 29 dat als teken van het naderend wereldeinde de sterren van de hemel zullen vallen.

Het opvallende in het verhaal is derhalve niet dat de Oosterse wijzen, astrologen, die vermoedelijk behoorden tot de groep achtergebleven Joodse ballingen, hun aandacht concentreren op een opvallende ster. Maar wel dat zij het teken van God op de juiste manier interpreteren. De ster, de natuur, verwijst niet alleen naar de heerlijkheid van Gods schepping, maar ook naar de heerlijkheid van Gods verlossing.

Over de ster, die de astrologen, die wel afkomstig geweest zullen zijn uit de bekende astrologenschool te Sippar in de buurt van Babylon, hebben gezien, zijn nogal wat theorieën in omloop. De momenteel meest gangbare luidt: De Joodse traditie hield het sterrenbeeld de Vissen voor het teken van de Messias. Jupiter gold als de planeet, die als geluksster en koningsster werd aangeduid. De planeet Saturnus had de naam van schutster van Israël. Op het moment dat Jupiter en Saturnus in het sterrenbeeld de Vissen zo dicht bij elkaar stonden dat ze een bijzonder heldere straling uitzonden, Jazen de astrologen uit ons verhaal eruit af dat een nieuwe koning der Joden was geboren. Het zij zo.

Voor het verhaalgebeuren is van meer belang, dat God de geleerde astrologen een teken uit de hemel geeft in een taal die ze begrijpen. Evenals de herders een boodschap ontvingen in de taal die zij konden begrijpen. (Aardig in dit verband is dat in de Joodse traditie engelen, wachters der hemel, wel worden vergeleken met planeten.) Zo krijgen naast de hemel en de eenvoudige gelovige, de natuur, kennis, overlevering, aanzienlijken en de niet-Joodse wereld hun plaats in het geboorte verhaal. Ook wat betreft de openheid voor het gebeuren lijken de beide verhaaldelen op elkaar.

Beide verhalen maken eveneens een uitnodigend gebaar naar de lezer om mee te aanbid- den en God te prijzen.

Maar zodra de wijzen in Jeruzalem aankomen, slaat het verhaal dicht en zakt het af naar een onthutsend dieptepunt. De opschudding die de wijzen met hun vraag in Jeruzalem onder de mensen veroorzaken, is de opwindend van de massa over een sensationeel bericht. Opwindend die snel wegebt. Herodes laat de overpriesters en schriftgeleerden, de Joodse leiders

roepen, omdat hij geloof hecht aan de woorden der wijzen. De kerk wordt op wel heel cynische wijze bij het gebeuren betrokken. En zij die zichzelf uitleggers van de Schriften noemen, blijven op een verbijsterende manier in gebreke. In de traditie vastgelopen kerkelijke leiders onder wier handen Gods levende Woord verdort tot dood archiefmateriaal. Van Herodes, de genadeloze bezetter, vernemen de Oosterlingen dat Bethlehem de geboorteplaats is. Prachtig is de typering van de houding der wijzen tegenover Herodes, ze hoorden Herodes aan, duidt op beleefde minzaamheid en geleerde afstandelijkheid. Vermoedelijk hebben ze Herodes doorzien en is hun latere droom de bevestiging van hun vermoedens; eveneens om te voorkomen dat Herodes hen zou doden.

—o—

Een korte samenvatting van het verhaal vanuit een wat ander gezichtspunt.

In hun historische situatie heeft een aantal mensen een open hart voor de vestiging van Gods Koninkrijk. Ieder gaat op de voor hem karakteristieke wijze, in zoverre Gods openbaring hem toebedeeld is, ermee aan het werk. Gereformeerden meten graag de mate van iemands geloof af aan de meetlat. De kerk is verstrikt geraakt in de traditie, zodat de buitenstaande in de kou blijft staan en de bezetter straks hard en genadeloos kan toeslaan. De vijand van Gods Koninkrijk slaat wel acht op Gods werk, evenwel met de bedoeling het te vernietigen.

In dit historische moment komen zoveel lijnen bij elkaar dat het duidelijk een voorstadium is van de eeuwige harmonie en vrede van Gods Vredesrijk. Een bestand, dat uitmondt in werkelijke vrede, bewerkstelligd door het bloed van Christus.

Wij in onze historische situatie kennen ook het kerstbestand. Een wat vreemd aandoend, maar daarom niet te veroordelen, gevoel voor vrede en harmonie maakt zich van de wereld meester in de kerstdagen. Uit een verre haven komt de zeeman thuis, Israël en Palestijnen tekenen een staakt-het-vuren, een kapotgeslagen gezin zingt gezamenlijk kerstliederen, de pooier zit onder de kerstboom. Zelfs de commercie past zich aan, in de vermomming van een goedlachse kerstman. Maar geloven we werkelijk nog in harmonie en vrede, in de heil- en vredebrengende werking van Gods Koninkrijk? De kerstdagen zijn nauwelijks verstreken of op de markt in Jeruzalem ontploft weer een bom, de rechter bekrachtigt de zoveelste echtscheiding, de pooier versjachtert zijn vrouwen, de gastarbeider krijgt de kous op de kop, kerstafval puilt uit de vuilnisbak. En de kerk, wat doet zij voor de vrede?

Maar Gods kerstbestand is overgegaan in eeuwige vrede, „Mijn vrede geef Ik u, Mijn vrede laat Ik u...”, door lijden en sterven heen. De vernieuwende en heilbrengende werking van Gods vrede openbaarde zich allerwegen na Christus' opstanding: Het voorhangsel in de tempel was gescheurd, want God woonde weer onder de mensen (verg. Openb. 21), een inquisiteur werd apostel, een visser schreef adembenemende visioenen, een verrader werd in eer hersteld, velen kwamen tot geloof. Gods Koninkrijk ontplooidde zich tegen verdrukking, vervolging en verabsolutering van de traditie in.

Willen wij in onze tijd van democratisering, mechanisering en middelmatigheid weer meewerken aan de ontwikkeling van Gods Vredesrijk, dan is daarvoor hetzelfde geestelijke elan,

hetzelfde geloof nodig van dat oude kerstverhaal. Het geloof van Maria, dat intensief luistert en overdenkt; het geloof van de herder, dat open en spontaan zijn blijdschap uitzegt; het geloof van de wijze, dat de tekenen van de tijd opmerkt, ze overweegt en ze als vernieuwende kracht, dode kracht of tegenwerkende kracht in relatie weet te brengen met God en Zijn Vredesrijk.

pastorale notities

Vier uwe vierdagen! Nahum heeft het aan Kuiper te danken, dat die woorden nog bekend zijn. Kuiper gaf aan een boek dit als titel mee en nu dient dat profetisch gebod als een „Schriftuurlijk” argument om alle kerkelijke feestdagen in gebruik te houden. Maar de kerkeraad van Leerdam besloot, om deze keer geen dienst te houden op 1 januari en één van de motieven was, dat het bezoek aan de zieken lijdt onder de preken die gemaakt moeten worden. Want je kunt van een dominee niet alles vergen. Het is goed om dit eens voor ogen te houden. Je kunt natuurlijk ook zeggen: laat een ander de zieken bezoeken, of laat iemand uit de gemeente preken op een kerstdag, maar zo'n oplossing wil niemand. Het zijn niet alleen de zieken die van de feestdagen te lijden hebben. Het is een schrijnend feit, dat een aantal mensen door feesten in verdriet verkeert. Zij hebben herinneringen en vader is er niet meer, of moeder. De verloving is uit of het huwelijk gestrand. De feestdagen rijten littekens open. Nog anderen hebben het moeilijk met die dagen, omdat ze bijzonder blij moeten zijn (dat hoort er immers bij?) en het lukt niet.

Op de feestdagen moet je geloof opeens opgeklutst worden door preek en lied en het gaat eenvoudig niet.

Ik vermoed, dat de meeste mensen denken na de feestdagen: Gelukkig, dat is weer voorbij. Niemand ziet er eigenlijk ook iets zinnigs in om het oude jaar uit te zitten, maar je huisgenoten zeggen: doe niet zo ongezellig, blijf toch op! Wij kregen eens het verzoek: „Mag ik bij jullie komen logeren met de jaarwisseling, want thuis gaat vader om twaalf uur zo eng doen. Dan haalt hij in het gebed breedvoerig mijn situatie aan en dat kan ik dan niet erbij hebben”. Goed bedoeld van die vader. Het moest eigenlijk kunnen, zo'n kind opdragen in het gebed, maar het is soms wijs om er niet over te praten; over wat het afgelopen jaar voorgevallen is. Wat mij betreft, en zo is het misschien wel met iedereen, ik ben niet weemoedig gestemd op 31 december. Het is een willekeurige datum en we zijn blij dat dit jaar eindelijk om is. Misschien komt dat wel, doordat we van het nieuwe jaar iets verwachten, of omdat we de Here Jezus verwachten, naar wiens komst we al zo lang uitzien.

A. H. Algra, Sliedrecht

Zo was het (34)

Uit m'n voorgaande verhalen is wel ongeveer duidelijk geworden, hoe ik tenslotte gemeend heb te moeten preken: Niet dogmatisch maar zo dicht mogelijk blijven bij de tekst. Niet theoretisch, maar gericht op de praktijk van het leven. Niet ingewikkeld, alleen voor „kenners”; maar zo eenvoudig mogelijk in voor iedereen begrijpelijke taal. Maar daarachter ligt een lange geschiedenis. Waarover ik nu iets wil vertellen.

Men meende vroeger en mogelijk nog wel, dat een kandidaat in de theologie, die door een seminarie of universiteit is afgeleverd, daar wel goed preken had geleerd. En de kandidaat meende het zelf waarschijnlijk ook wel. Wat mij betreft was dat in elk geval helemaal niet waar. Achteraf bekeken wist ik van geen toeten of blazen. Toen ik indertijd, in 1930 denk ik, een examentje aflegde voor het verkrijgen van een rijbewijs, zei de examiner na een minuut of 10: „Meneer, u zult het wel leren!” Dat kon van mij in 1928 mogelijk ook gezegd worden toen ik met de bediening van het Woord begon. Vóór die tijd mocht ik alleen nog maar stichtelijke woorden spreken. Wat het verschil was is mij nooit recht duidelijk geworden. Maar zo heette dat.

Ik had gestudeerd aan de V.U. Naar velen meenden de beste gelegenheid voor opleiding tot dienaar des Woords. Daar heb ik in elk geval goed grieks en hebreuws kunnen leren. Maar preken? Vergeet het maar. Veel theorie heb ik daar niet gehad. Er was juist een vacature van een prof, die de preekkonde ons moest bijbrengen. Maar erger was, dat wij praktisch totaal geen gelegenheid kregen om preken te leren. Eén preekvoorstel heb ik gehouden. En éénmaal heb ik kritiek moeten leveren op de „preek” van een ander. Dát was alles. Of onze leermeester zelf goed kon preken weet ik niet. Ik hoorde hem nooit.

Na m'n kandidaats in 1926 sprak ik elke zondag, gedurende twee jaren, een stichtelijk woord. Waren dat goede preken? Ik betwijfel het zeer. Goede verhandelingen of opstellen misschien. Hoogstens. Stellig niet meer. Ik heb er niets van bewaard. Eén stichtelijke toespraak herinner ik mij. Ze had de dood van Simson tot onderwerp. Deze stond tussen twee zuilen. Met z'n rechterhand greep hij de ene zuil, met z'n linkerhand de andere. Met een laatste krachtsinspanning trok hij de zuilen omver en vond zo met vele slachtoffers de dood. Die houding van Simson, met beide armen uitgestrekt, was volgens mij toen, een teken van de kruisdood van de Here Jezus. Dat zal ik wel bij de een of andere verklaarder gevonden hebben. En ik was toen nog dwaas genoeg om dat over te nemen. Gelukkig zat een kritische oom onder mijn gehoor. Die mij vermaande zulke kunsten maar nooit weet uit te halen. Waaraan ik mij gehouden heb. Dergelijke verklaringen waren toen vele. Als in een tekst sprake was van hout, dan was dat een teken van het kruis van Christus. Als er gesproken werd van rood, dan was dat een heenwijzing naar het bloed van Christus. Bijvoorbeeld de rode draad, die uit het huis van Rachab werd gehangen. Zo kon men van alles uit een tekst halen. Alleen maar jammer, dat het er nooit in gezeten had. Vele hoorders vonden zulke kunststukken prachtig. Gedurende die twee jaren hoorde ik vrijwel geen kritiek van een hoorder. Men hād die vanzelf wel, maar sprak er niet met mij over. Jammer. Het is goed dat er in de samenkomsten gewillige hoorders zitten. Die met zachtmoedigheid het Woord van de HERE willen aannemen. Maar welwillend kritisch moeten 'ze wel luiste-

ren. En die kritiek niet alleen achter de rug van de spreker spuien. Maar er met hemzelf over spreken. Dat gebeurt nog naar mijn smaak veel te weinig. Een dominee mag zeker wel eens horen, dat men waardering heeft voor z'n preken. Maar van welwillende kritiek kan hij mogelijk wel wat leren. Het is niet zo, dat de man op de kansel het alleen weet. Er staat toch duidelijk dat ál de heiligen moeten onderzoeken wat de wil van God is. Er is niet maar één Geestelijke, die daar op de kansel staat. En wel even zeggen zal wat het Evangelie inhoudt en hoe de gelovigen moeten onderhouden alles wat de Here ons geboden heeft. Alle gelovigen hebben de Geest. Eén Leraar hebben we in de hemel. En wij, gelovigen, zijn allen broeders en zusters. Maar daarvan heb ik in de jaren van mijn rondsprekerij zeer weinig gemerkt. En dat is niet tot mijn voordeel geweest.

In 1928 werd ik dan predikant en m'n vrouw en ik betrokken de pastorie. Voor het zover is heeft een kandidaat twee classicale examens af te leggen. In 1926 onderging ik het zogenaamde voorbereidende onderzoek. Als tekst kreeg ik op Efeze 1:4. Daar is sprake van het „uitverkoren zijn in of door Christus” en wel van „vóór de grondlegging der wereld”. Waarschijnlijk waren de predikanten van de classis en vooral m'n plaatselijke do niet helemaal gerust op m'n zuiverheid, met betrekking tot verkiezing en verwerping van eeuwigheid. Op de J.V. had ik al wel lastige vragen gesteld aan de leiders. Was dat eeuwige besluit niet een soort noodlot? Als alles reeds van eeuwigheid beslist was, waar bleef dan de verantwoordelijkheid van de mens? Waar stond in de Bijbel zoiets als een eeuwig besluit van verwerping? Ik kreeg nooit een bevredigend antwoord. En nu die tekst! Gelukkig is daar geen sprake van eeuwige verwerping. Maar wat moest ik met dat „voor de grondlegging der wereld”. Waarschijnlijk heb ik wel goed gereformeerd deze tekst behandeld. Wat moest ik ook anders? Ik wist toen ook niet, hoe het anders kon en moest. Tegenwoordig zou men zeggen: ik kende geen alternatief. In elk geval liep het onderzoek bevredigend af. Ik werd op de gemeenten losgelaten met m'n stichtelijke woorden. In Sneek heb ik in '28 het beslissende examen afgelegd. Ook met bevredigend resultaat. Het kan op een classis soms vreemd toe gaan. Voor een bepaald vak was 10 minuten uitgetrokken. Maar de examiner wist niet al te veel van dat vak. Hij had wat vragen op een papiertje geschreven. Wat hij verborg achter z'n grote handen. Ik schat dat hij binnen een minuut uitgevraagd was. En ik uitgeantwoord. Toen zei hij met een effen gezicht, dat hij wel tevreden was „mijnheer de praeses”. Zo gaat dat soms.

Welke tekst ik bepreekt heb op de classis weet ik niet. M'n intretekst was II Kor. 4:7, waar gesproken wordt over „de schat in aarden vaten”. Wat ik op de classis en bij de intree er van gemaakt heb weet ik niet. Want ik heb geen enkele preek bewaard. Wel herinner ik mij, dat ds Dethmers van Sneek tegen mij zei:

„De inhoud was wel behoorlijk goed, Jager. Maar je sprak veel te vlug en je haalde veel te veel overhoop. Je haalde veel te veel teksten aan, die toch geen mens kon onthouden. Je preek leek wat op een worst, waarin veel te veel „met” was gestopt.” Of die opmerking direkt door mij is opgevolgd weet ik niet meer. Later heb ik de juistheid daarvan wel erkend. „Men” vond een en ander wel goed denk ik. Welbespraakt was ik wel. Een duidelijke stem had ik ook. Verstandelijk bekeken zat een preek wel aardig goed in elkaar. En daarmee zijn de meeste hoorders al lang tevreden.

We lagen elkaar wel, de Friezen en ik. Zij waren kuyperiaans opgevoed zal ik maar zeggen. Over het algemeen waren de gemeentelieden behoorlijk onderlegd. Ze hadden trouw gecatechiseerd, vrij algemeen een M.V. of J.V. bezocht. De grote Kuyper had veel met de Friezen op en zij met hem. De ouwe Bram was het einde van alle tegenspraak. En ik stond ook nog vrij sterk onder invloed van de V.U. en het onderricht dat ik daar had genoten was kuyperiaans. Men hield in m'n eerste gemeente, Hommerts en Jutrijp, van een gedégen preek, waarin men de oude klanken hoorde. Die aardig goed in elkaar zat. Zodat men na het horen kon zeggen: Zo is het precies! Waarmee men zeggen wou: Zo hebben wij het altijd gehoord. Zij waren er dus wel ongeveer mee tevreden. Maar de HERE? Dat is een andere vraag. En ik zelf? Ik denk, dat de HERE er niet best over te spreken was. En ik zelf ook niet.

Ik wist eigenlijk niet hoe ik preken moest. En zo zal het heel veel jonge dominees wel gaan denk ik. Een eigen inzicht had ik niet. Ik was nog helemaal afhankelijk van m'n bronnen. Ik greep hier en daar van alles bij mekaar om een preek vol te krijgen. Aanvankelijk schreef ik 24 kantjes vol! Later kortte ik in tot 20 velletjes. Nog later werden het er 16. En uiteindelijk ben ik uitgekomen met een paar punten. Verder de tekst maar zoveel mogelijk op de voet volgen. Ik doe m'n best nog voor reden vatbaar te zijn. Maar of ik nog veel veranderen kan? Veel zal dat niet meer worden denk ik. Het is met het preken zoals het is met alle werk dunkt mij. Iemand schreef daar eens van: „Al doende leert men. En een mens wordt nooit uitgeleerd. En als iemand meent eindelijk z'n vorm gevonden te hebben dan hoeft het niet meer. Dan zegt God, dat het nu

*Herders
laten zich
niet zo gauw
uit het veld slaan*

*De herders in den velde
kozen de herder
uit de hoge
boven de schaapjes
op het droge*

*Herder zijn
is harder zijn
dan dief en wolf*

Koos Veefkind

genoeg is geweest." Het blijft ook met het preekwerk een zoeken en tasten en een jagen naar de volmaaktheid. D.w.z. een jagen naar de eigen manier, waarop het moet en kan. Het is goed, dat dit streven er blijft. Ons leven lang. Wee als iemand meent gearriveerd te zijn. Dat is niet best voor een dienaar en evenmin voor een gemeente. En als ik zeg „niet best" bedoel ik „zeer slecht".

Weinig kritiek kreeg ik te horen. Gelukkig was er één wijze ouderling, die vrij met mij over de preken sprak. Hij had wel waardering — was zelf ook een kuyperiaan — maar spaarde mij de kritiek ook niet. Van hem heb ik wel een en ander geleerd. Verder herinner ik mij, dat ik op een huisbezoek gegronde kritiek te horen kreeg. Van een letterkundige. Vriend van Fedde Schürer. Ik had soms 3 bekende letterkundigen onder mijn gehoor. Nu ben ik nooit zo erg bang uitgevallen geweest. Maar kunstenaar van het woord was en ben ik helemaal niet. Vermoedelijk hebben die litteratoren wel niet van mijn preken genoten. En dat zat me niet lekker als ik mij wel herinner. Op het huisbezoek bij die letterkundige broeder kreeg ik goede kritiek. Niet over de vorm, maar over de inhoud van de preken. Hij vond, dat daarin diepgang ontbrak. Ik gaf wel een goede uiteenzetting van het Evangelie. Vergat ook de ellende van de mens niet. Maar toch kwam de tegenstelling van goed en kwaad niet uit de verf. Te weinig deed ik uitkomen de heiligheid en heerlijkheid van God. En de diepe verlorenheid van de gevallen mensheid. De tegenstelling van zwart en wit, ellende en heerlijkheid ontbrak al te zeer. Het „ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit dit lichaam des doods" en het „Gode zij dank, door Jezus Christus, onze Here" kwam volgens hem te weinig uit. Dat moest ik hem wel toestemmen. Ook moest ik erkennen dat m'n preken te theoretisch waren, te louter-intellectueel. Te weinig op de praktijk gericht van het dagelijkse leven. Ik voelde wel dat daar een gebrek was. Maar al erkent men een gebrek, daarmee is de weg nog niet gevonden om dat te overwinnen. Ik probeerde het wel, maar of het mij gelukt is? In m'n eerste gemeente zeker niet.

Dat kritiek mij niet gespaard werd heb ik leren waarderen als een voorrecht. Ook had ik het geluk met een bevriende collega over de preken te kunnen praten. Elke maandagmorgen kwamen we bij mekaar, bij mij of bij hem. Natuurlijk hadden wij het over van alles en nog wat. Maar ook kwam de vraag aan de orde: waar heb jij over gepreekt? En dan bespraken wij de inhoud. En dan kregen wij het over onze bronnen. Hij heeft mij de ogen geopend voor de fouten in het systeem van Kuiper. Er zat een wijsbegeerte achter, die hem verhinderd naar de Schrift te spreken. Bijvoorbeeld over de wedergeboorte. Kuiper maakte daarvan „instorting van een levenskiem". Zo maakte Kuiper van Gods genade een soort van „ding". Ook had Kuiper een wat heidens begrip van verkiezing en verwerping. Als een noodlot om zo te zeggen. Zo leerde m'n collega mij dicht bij de Schrift te blijven. Het is niet best als collega's weinig of niet spreken over hun preken en de manier daarvan.

Voor m'n catechismus-preken gebruikte ik, evenals bijna alle do's in die tijd E Voto, een verklaring van de catechismus in vier dikke boeken. Er was niet veel anders. Ik gebruikte het tot ik aan zondag 23 toekwam. Ik las daar tientallen bladzijden over de rechtvaardigmaking van eeuwigheid en daarna over de rechtvaardigmaking in „het stellen van de Middelaar" enz. Toen kreeg ik door, dat hier iets mis was. In de Schrift is in elk geval de hoofdzaak: de rechtvaardiging door het geloof! Dat weet een kind in het verstand. Dat werd door Kuiper ook wel besproken. Natuurlijk wel. Maar dat stond niet op de voorgrond, maar werd van achteruit geplaatst. Sedert dien las ik E Voto nog wel even door. Maar m'n leiddraad was dat boek niet meer. Ik poogde ook bij behandeling van de Catechismus dicht bij de Schrift te blijven.

„Tot dusver", zoals de voorlezer in mijn jeugd altijd zei.

„Kerk-Turken"

Nog steeds gebeurt het dat mensen mij bellen om informatie over de 41 „Kerk-Turken", die destijds hun toevlucht zochten in de Sint-Jan in Den Bosch. Ik heb over hun situatie enkele keren geschreven en uw hulp ingeroepen. De staatssecretaris mevr. Haars besliste in hun zaak negatief. Toen zijn alle 41 uit Turkije afkomstige christe-

nen „ondergedoken". De steun-aktie voor deze „Kerk-Turken" leverde ongeveer f 10.000,— op, die zij zeer goed konden gebruiken. U hebt intussen de krant gelezen en waarschijnlijk ook gehoord dat er voor 20 van de 41 Turken een oplossing is gekomen. Daarvan maken wij ook hier met blijdschap melding. Er zijn er nu nog 21 over

*Naarmate je ouder wordt
ga je steeds meer mensen missen
en raak je steeds meer vrienden kwijt*

*naarmate je ouder wordt
kun je steeds verder terugdenken
en wordt vroeger steeds verdrietiger*

*naarmate je ouder wordt
raak je steeds verder van huis
en kom je steeds meer vreemden tegen*

*naarmate je ouder wordt
word je steeds meer alleen
en ga je steeds meer naar het einde verlangen*

*Here Jezus
het is uw verjaardag
u bent al zo oud geworden*

hebt u dat nu ook?

Koos Veeffkind

van deze oorspronkelijke groep. De vraag die mij vaak gesteld wordt is: is er nog verdere hulp nodig?

Het antwoord is: ja!

Deze 21 mensen zijn in den landen ondergedoken en hebben maandelijks per persoon plm. f 500,— nodig. Dat kost per maand meer dan f 10.000,—.

Er zijn weinig instanties die helpen, zodat uw hulp zeer gewaardeerd wordt en erg nodig is.

Stort het rechtstreeks op giro 4470141 t.n.v. De Duif, Amsterdam. Dit is een betrouwbaar adres en uw gift komt er rechtstreeks deze vervolgde Turken ten goede. Ook de juridische procedure, die nodig is om deze groep Turken te helpen kost veel geld. Bovendien komen er nog steeds christen-

Turken ons land binnen. De nood in Turkije is dermate groot dat de christenen daar *blijven* vluchten, ook als zij weten dat hun kansen in ons land klein zijn.

De rechtskanalen die worden gebruikt om hen aan de mogelijke vluchtelingen-status te helpen kunnen niet zonder financiële steun worden uitgeprobeerd. Hiervoor is open giro 4470200 t.n.v. De Duif, Amsterdam.

De vraag is mij wel gesteld of dit niet burgerlijke ongehoorzaamheid is. Mag men een overheidsbeslissing ontduiken?

Daarop zou ik twee antwoorden wilen gelven: 1. ons rechtsbestel zelf biedt de mogelijkheid om tegen overheidsbeslissingen te procederen tot aan een beroep op de Raad van State toe. Dit is de weg die de hulpverleners van de gevluchte Turken bewandelen.

Hangende deze procedure mogen zij niet worden uitgewezen. Als dit door bijvoorbeeld de rijkspolitie in Nunspeet — natuurlijk op bevel van hogehand — toch wordt geprobeerd — zie de gebeurtenissen van 8 december, toen men — om 5.30 (!) uur 'smorgens een van deze procederende Turken van het bed lichtte — dan zijn dit activiteiten die mij doen denken aan een politiestaat. Gelukkig kon Sabo Kakis nog net worden bewaard voor uitwijzing, maar waarom zijn zulk soort politionele acties nodig?

Het is wel treurig dat ik dit moet schrijven, maar weinig dingen in ons land zijn zó beroerd, onchristelijk en ten hemel schreiend als het vluchtelingenbeleid dat onder de huidige ambtenares in ons land wordt gevoerd ten aanzien van de nazaten van de vervolgde christenen uit Turkije! Maar in de tweede plaats vraag ik mij af: zelfs als deze christen-Turken hier geen recht ontvangen en hun verzoeken worden afgewezen komt er dan niet een moment waarop wij mensen moeten

**Onrecht,
al
tien jaar
lang...**

Stichting Hulp aan Papoea's in Nood

Zwartboek over het lot van de Papoea's, aangeboden aan de Min.-President op 19 nov. jl. Tezamen met Jouwe's brochure: Genocide, Ethnocide en Econ. Uitbuiting. Beide uitgaven f 6,— (of meer!) te bestellen per giro no. 243000 Papoeafonds Eindhoven.

Uw steun blijft onmisbaar.

helpen ook tegen alle overheids-beslissingen in? Natuurlijk dan moet vaststaan — zoals in de laatste oorlog bij de Joden — dat hun leven op het spel staat. Om dat vast te stellen zijn deskundige mensen nodig. Deze zijn op 't moment bezig met nieuwe rapporten uit Turkije waar de toestand onder de huidige regering erg verslechtert. Maar als dit levensgevaar vast staat ben ik geneigd op bovenstaande vraag ja te antwoorden. Maar laten wij hopen dat hun nood tegen die tijd ook door onze bewindslieden gezien en erkend wordt.

11-12-'79

W. G. Rietkerk

*Zou God alleen zijn
dat Hij de mens gemaakt heeft
naar zijn beeld
een vriend
die met Hem wandelt
in de hof?*

*Zou God alleen zijn
dat Hij een vrouw gaf
aan de mens
een hulp
die hem begrijpt
en bij hem past?*

*Zou God alleen zijn
dat Hij vader werd
een zoon kreeg
een kind
dat Hem gehoorzaamt
en van Hem houdt?*

*O — zou God alleen
alleen gelaten zijn
door ons
en bleef Hij
die Hij altijd was
ons één en al?*

Koos Veeffkind

Inhoud februari nr.:

Thema: Zin in arbeid.

Prof. dr. ir. H. v. Riessen,
Over de arbeid.

Prof. dr. P. Nijkamp, *Het
Werk van onze handen: een
haat-liefde verhouding?*

Prof. dr. ir. E. Schuurman,
Arbeid en techniek.

A. Hordijk, *Arbeid en ar-
beidsverhoudingen.*

Prof. dr. B. Goudzwaard,
Arbeid en zin.

Inhoud april nr.:

Prof. dr. ir. H. van Riessen,
Wijsheden en deze tijd.

M. de Klijn, *Kunst en maat-
schappij.*

Drs. A. van Dijk, *Wetenschap
en beginsel.*

Inhoud juni nr.:

Drs. W. G. Rietkerk, *Projek-
tie.*

Dr. J. Zwaan, *Kuyper en de
Christelijke school.*
Boekbespreking.

beweging 79

REFORMATORISCH
WIJSGERIG
INFORMATIEF

Inhoud augustus nr.:

*Evolutionisme? Neen
Creationisme? Pas op!*

Prof. dr. ir. E. Schuurman,
*Schepping en wetenschap,
voorzagen inzake evolutio-
nisme en creationisme.*

Dr. T. A. Th. Spoelstra, *In de
ban van de buitenaardse kos-
mos.*

Dr. J. van der Meer, *Enkele
achtergronden van het fun-
damentalistisch-creationis-
me.*

Dr. J. Klapwijk, *De reus en
het kind.*

Inhoud oktober nr.:

J. Mastenbroek, *Dr Sander
Griffioen, nieuwe hoogleraar
in Leiden.*

Drs. M. Valenkamp, *Inleiden-
de bespiegelingen over op-
voeding.*

Drs. C. Wigmans, *Menswor-
ding als opgave voor de
christelijke school.*

Drs. W. G. Rietkerk, *E. Levi-
nas.*

Dr. J. Klapwijk, *Als Bonifa-
tius.*

Inhoud december nr.:

Dr. J. Kugel, *Bewegings-
onderwijs.*

Drs. H. Algra, *Een veilige be-
schutting — over de opvoe-
ding van het geestelijk-ge-
handicapte kind.*

Dr. S. Griffioen, *Stellingen
over 'De dood van de mens'.*

Drs. G. Groenewoud, *Een
wapenrusting Gods.*

Vraag een proefnummer/themanummer bij het

Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte
Antwoordnummer 33 (postzegel niet nodig!)
3600 VB Maarssen (telef.: 03465 - 60945)

Nog beter: neem een abonnement à f 20,— per jaar.

„...Zo dan terwijl wij tijd hebben, laat
ons goed doen aan allen, maar meest
aan de huisgenoten des geloofs...”

De stichting OOST EUROPA KONTAKT te Velp konfronteert U met een door haar genomen initiatief, inzake de hernieuwde uitgave van de

INGWERSEN-JEUGDBIJBEL

... in de Hongaarse taal. Deze Bijbel is bestemd ter ondersteuning van het kinderonderwijs in Hongarije, Roemenië, Tsjechoslowakije en een klein gedeelte van de Sowjet-Unie.

In samenwerking met EO-METTERDAAD hopen wij het ons voor ogen staande doel — 30.000 exemplaren in een verkleinde versie — te realiseren. De kosten van dit projekt zullen minimaal 150.000 GULDEN bedragen!

Mogen wij of beter, mogen onze medechristen in de verdrukking en in dit geval, in het bijzonder hun kinderen rekenen op uw geestelijke en materiële steun?

Uw giften zien wij gaarne tegemoet op:

Postrekening 3805166

of

op onze rekening bij Sslavenburgs Bank te Arnhem
rek.nr. 64.46.64.886

onder vermelding: INGWERSEN-JEUGDBIJBELS

O.m. de volgende personen bevelen het Ingwersen-projekt van harte aan:

Prof. dr. W. H. Velema te Apeldoorn; Ds. H. J. Hegger te Velp;
de Heer B. Hartman, dir. Bijbel Kiosk Vereniging te Driebergen;
de Heer R. H. Matzken te Brummen; Ds. W. Scheele te Gorssel;
de Heer Ad de Boer te Voorthuizen; Ir. J. v. d. Graaf te Huizen.

HET KAN NOG NET DIT JAAR!!
De Reformatorische Bijbelschool
 de R.B.S. te Zeist
 moet verhuizen.

Het huurkontraakt loopt per 1 september 1980 af.
 Om in de toekomst 'HONKVAST' te zitten, willen we een eigen
 huis. Dat kost veel geld.
 Daarom onze

AKTIE: R.B.S. HONKVAST

We doen daarmee een beroep op u ons te helpen. Want
 ons werk, jonge mensen opleiden voor een taak in de
 gemeente, het jeugdwerk, de zending, de evangelisatie
 en het onderwijs moet doorgaan.

Ons streefbedrag is f 500.000,—.

HELP ONS! DOE MEE! GEEF NU -
 Postgiro 3091180. Bankrek. N.M.B. rek.nr. 69.09.10.983
 t.n.v. Ref. Bijbelschool te Zeist.

AKTIE: R.B.S. HONKVAST

Ref. Bijbelschool, Slotlaan 241, 3701 GG Zeist.
 Tel. 03404 - 24166.

dank zij uw hulp mogen
 wij nu, einde 1979,
 meer dan 4000 kinderen
 helpen ...

maar er wacht nog zóveel
 werk in india, in kenia,
 in oeganda, in zambia...

daarom durven wij
 opnieuw te vragen

redt een kind
 door adoptie
 of gift!

bel onze secretaresse nu!
 03443-2079 b.g.g. 03449-1659

is f 55,— per maand voor u
 een bezwaar, doe het dan samen met anderen

stichting
 redt een kind

secretariaat: dr guépinlaan 23 - 4032 nh ommeren (gld.)
 postgiro: 1599333 t.n.v. stichting redt een kind te zwolle
 bank: raiffeisenbank, zwolle, rek.no. 37.73.32.860

STICHTING *Signaalkampen*
 DER CALVINISTISCHE STUDENTENBEWEGING

Correspondentieadres: Postbus 5349, Amsterdam
 Telefoon: 020 - 120374

10 jaar geleden is onze Stichting opgericht, als voortzetting van
 het jeugdwerk van de C.S.B.

Dit jaar hebben we weer 2 nieuwe kampen. Ons christelijk vakantie-
 kampwerk voor scholieren verheugt zich in een toenemende be-
 langstelling. Plaats voor jou dus deze zomer in

Drente-kampen

fiets-, zeil en zeilzwervkampen

Vraag gratis onze folder aan (uitgegeven in samenwerking met de
 Vereniging ter Verspreiding van de Heilige Schrift) op bovenstaand
 adres. Daarin staat alles over de kampen en andere informatie,
 b.v. het comité van aanbeveling.

WOORD OP WEG

Konfrontatie met de zwaar beproefde gereformeerde kerken in de
 Oostbloklanden.
 WOORD OP WEG is een tweemaandelijks informatie orgaan van
 de stichting Oost Europa Kontakt.

Doelstelling:

Hulp verschaffen aan de broederschap in landen achter het IJzeren Gordijn,
 op basis van Galaten 6 : 10.

- De verspreiding van bijbels en alle andere middelen die voor de verkla-
 ring van de bijbel dienstig zijn.
- Het periodiek verschaffen van informatie over de situatie van de kerk en
 de christenen in de Oostbloklanden.

WOORD OP WEG wordt gratis verstrekt en is als volgt te bestellen:
 vul de onderstaande bon in en stuur hem in een enveloppe zonder
 postzegel naar:

Antwoordnummer 32, Velp

of belt u even (08309) 23 08, (08308) 259.

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Wenst Woord op Weg te ontvangen VI-44

BESTEL DE SPECIALE KERSTUITGAVE VAN „WOORD OP WEG“

*Want wij weten, dat, indien de
aardse tent, waarin wij wonen,
wordt afgebroken, wij een
gebouw van God hebben, in de
hemelen, niet met handen
gemaakt. Een Eeuwig Huis.
2 Cor. 5 : 2*

De Heere heeft op Zijn tijd tot Zich
genomen Zijn kind, mijn geliefde man,
onze zorgzame vader en opa

HENDRIK VAN VULPEN

op de leeftijd van 70 jaar.

Leerdam:
A. v. Vulpen-Veenhof
Amersfoort:
Anneke en Wout v. d. Brink
Anja, Betty, Gert
Joke en Thea
Leerdam:
Gerrit en Will Eland
Dicky, Wilma, Henk
en Aart

Leerdam, 12 december 1979
Westwal 25

De teraardebestelling heeft zaterdag
15 december plaats gevonden op de
algemene begraafplaats te Leerdam.

VERSCHEENEN :

SPREUKEN door Ds. F. van Deursen

432 bladzijden - Prijs f 49,—

Gaarne zenden wij U een volledig
prospectus over de delen die in de reeks
„De Voorzeide Leer”
reeds verschenen zijn.

Liebeek & Hooijmeijer b.v.
SINGEL 55 - 2992 BN BARENDRECHT
POSTREKENING 216828

Het lijkt me leuk
om een

CORRESPONDENTIEVRIEND

te hebben.
Wie schrijft?
Ik ben een meisje van
24 jaar.

Brieven onder nr. 21-12 Bureau Opbouw,
Nooitgedacht 3, Zeist.

GOED NIEUWS voor allen die Gods Woord liefhebben!

Tweede pakket met 7 series Bijbelstudies van ir. D. J. Christiaan.

EERSTE PAKKET: 1. De naam boven allen naam f 5,—; 2. 32 Geloofsmannen f 4,—; 3. Genade en waarheid f 4,—; 4. 14 Brieven van Paulus f 5,— (2e druk); 5. Het jaar 2000 f 3,—; 6. Gods geheimenissen f 3,—; 7. Christus in de Psalmen en de Profeten f 4,—; 7 series tegelijk f 14,—.

NIEUWE UITGAVE: Derder druk van „Veertien brieven van Paulus” uitgebreid tot 164 pagina's duidelijke boekdruk f 8,—.

TWEDE PAKKET: 1. Overdenkingen over de vier evangelieën 144 blz. f 6,—; 2. De Heilige Geest woont in ons f 3,—; 3. Lichtend uitzicht op morgen f 6,—; 4. De geestelijke wapenrusting f 3,—; 5. De Kerkgeschiedenis volgelvlucht f 4,—; 6. De Gemeente van Christus f 2,—; 7. Het gebed f 3,—. 7 series tegelijk f 12,—. **Beide pakketten totaal f 25,—.**

Alles franko na girostorting op 1793613 Bijbelcursus Oudewater P.B. 44.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 - Zeist

Er zijn 150.000 Papoea's verdwenen...

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke aktivitei- ten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Heem-
stede.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

Honderdvijftigduizend Papoea's
— op z'n minst — zijn verdwenen in de
tijd tussen de laatste, onder Nederlands
bestuur uitgevoerde volks-tellingen en
de recente Indonesische tellingen.

Honderdvijftigduizend mensen;
net zoveel als in een stad als Nijmegen
of Groningen, zijn verdwenen, vermist!
Dit schrikbarende feit komt naar voren
in het boek 'West Irian and Jakarta
Imperialism' van de deskundige dr.
Kees Lagerberg.

Zijn de Indonesiërs, is Jakarta,
 bezig met een volkerenmoord in Irian
Jaya? Zijn inderdaad héle dorpen uit-
geroeid? Worden hele schoolklassen
vermist? Wordt medische verzorging
bewust nagelaten?

Het schrijnend onrecht dat nú in
het boek van Lagerberg aan de kaak
gesteld wordt, is al tien jaar aan de
gang. Sinds de volksverráadpleging van
1969 wordt over de Papoea beslist, is
voor dit volk geen eigen
bestaan weggelegd.

Nu ook al tien jaar lang, ijvert de
Stichting Hulp aan Papoea's in Nood
met alle kracht voor een overlevings-
kans voor de Papoea, de vriend van de
Nederlander. Helpt u ons mee om het
onrecht ongedaan te maken? Met uw
tijd, uw geld, uw invloed?

Honderdvijftigduizend mensen
vermist. Voor hén komen we te laat.
Voor veel andere Papoea's misschien
nog op tijd ...

In november is het tien jaar
geleden dat de Verenigde Naties land
en volk van de Papoea's aan de onder-
werping prijsgaven ...

**Help ons dit werk te blijven doen.
Met Gods hulp moeten we het proberen.
UW STEUN IS ONMISBAAR.**

Onrecht, al tien jaar lang ...

Papoea-fonds

Postgiro 243000
Postbus 2100
5600 CC Eindhoven
Bank: Amro-Eindhoven
Rekening 44 40 72 470

Voor alle informatie:

Scholeksterstraat 7
3815 HJ Amersfoort
Telefoon 033-728690

Stichting Hulp aan Papoea's in Nood